

**YTSKYDDSS
MYNDIGHETEN**

VÄGLEDNING 2026:9

Ytor i vårdlokaler

Rengöring, desinfektion och slitage

Ytor i vårdlokaler. Rengöring, desinfektion och slitage

Väglledning 2026:9

Diarienummer: YSM 2026/0909

Utgivare: Ytskyddsmyndigheten, Box 112, 842 21 Sveg

registrator@ytskyddsmyndigheten.se, ytskyddsmyndigheten.se

Väglledning 2026:9. Ytor i vårdlokaler

Utgiven av Ytskyddsmyndigheten, 2026

Publikationen kan laddas ner från ytskyddsmyndigheten.se. Tryckta exemplar kan beställas från registrator i mån av tillgång.
Citera gärna, men ange källan.

Förord

Ytor i vårdlokaler ska tåla den rengöring och desinfektion som verksamheten kräver, och samtidigt ge ett skydd som består. De två kraven är ofta svåra att förena. De möts varje dag på varje vårdavdelning, i sängutrustningen, på dörrhandtagen och på golven i korridoren.

Vägledningen beskriver hur kraven kan vägas mot varandra. Den bygger på föreskrifterna i YSFS 2019:4 och på myndighetens egna mätningar och rapporter. Den ska läsas tillsammans med vägledning 2026:2 om ytskydd i fastighetsförvaltning och med broschyren Ytskydd i offentliga lokaler.

Myndigheten tar inte ställning till underlaget. Frågor om underlaget hänvisas till respektive ansvarig myndighet.

Sveg, oktober 2026

Kerstin Wallgren
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	6
1 Inledning	7
1.1 Syfte	7
1.2 Avgränsning	7
2 Begrepp	8
2.1 Ytor, ytskikt och underlag	8
2.2 Rengöring, desinfektion och slitage	8
2.3 Centrala begrepp	8
3 Ytor i vårdlokaler	9
3.1 Inventering av ytor	10
4 Krav på rengörbarhet och ytintegritet	11
4.1 Grundkrav	11
4.2 Ytjämnhet och rengörbarhet	11
5 Slitage vid upprepade desinfektion	12
5.1 Hur ytskiktet påverkas	12
5.2 Glansförlust över tid	12
5.3 Beräkning av glansförlust	12
5.4 Ackumulerad påverkan	13
6 Val av ytskikt och behandling	14
6.1 Krav vid val	14
6.2 Urvalsmatris	14
6.3 Behandlingar och ytförändringar	15
7 Rengöring och desinfektion i praktiken	16
7.1 Ordningsföljd	16
7.2 Metoder och material	16
7.3 Frekvens	16
8 Skador som kan hysa mikroorganismer	18
8.1 Varför skador påverkar rengöringen	18
8.2 Skadetyper och åtgärder	18
8.3 Inspektion och mätning	18
8.4 Dokumentation	19

9 Exempel: vårdkorridor och badrum	20
9.1 Beräkning av tidsåtgång	20
9.2 Vårdkorridor	20
9.3 Badrum	21
9.4 Glansuppföljning i korridoren	21
9.5 Dokumentation i exemplet	21
10 Checklista	22
11 Frågor och svar	23
12 Ordlista	24
Referenser	25

Sammanfattning

Vägledningen riktar sig till vårdgivare, fastighetsägare, förvaltare och de funktioner som ansvarar för inköp av inredning och ytskikt i vårdlokaler. Den beskriver vilka ytor som är särskilt viktiga för rengörbarhet, vilka egenskaper ytskiktet bör ha och hur upprepad rengöring och desinfektion påverkar ytskiktets integritet över tid. Vägledningen omfattar golv, väggar, sängutrustning, handtag, skåp, bänkskivor och våtrum.

Vägledningen innehåller ett urvalsstöd för ytskikt och behandlingar, riktlinjer för rengöringsfrekvens och metod i allmänna termer, en beskrivning av hur skador som kan hysa mikroorganismer upptäcks och dokumenteras samt två fiktiva exempel för en vårdkorridor och ett badrum. Vägledningen ersätter inte föreskrifterna och tar inte ställning till underlaget.

1 Inledning

1.1 Syfte

Ytor i vårdlokaler har en dubbel roll. Ytskiktet ska ge ett ändamålsenligt skydd under hela ytans livslängd (YSFS 2019:4, 2 kap.), och det ska samtidigt tåla den rengöring och desinfektion som krävs för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett säkert sätt. Dessa krav kan i praktiken komma i konflikt. Ett ytskikt som tål starka medel kan bli matt efter några år, och ett ytskikt som är mjukt och lätt att reparera kan vara svårt att rengöra.

Syftet med vägledningen är att ge vårdgivare, fastighetsägare, förvaltare och inköpsfunktioner ett gemensamt underlag för val av ytskikt, för rengörings- och desinfektionsrutiner och för uppföljning av ytornas skick. Den kompletterar vägledning 2026:2, som behandlar underhåll och dokumentation för gemensamma ytor, och broschyren Ytskydd i offentliga lokaler (YSM B 2026:2).

1.2 Avgränsning

Vägledningen omfattar ytor i vårdlokaler, det vill säga ytor i vårdrum, undersökningsrum, korridorer, badrum och förvaringsutrymmen. Den omfattar inte underlaget. Frågor om underlagets egenskaper, fukt i konstruktionen eller bärighet hänvisas till respektive ansvarig myndighet.

Vägledningen tar inte ställning till medicinska behandlingar, till val av läkemedel eller till bedömningar av enskilda patienters risker. Den som ansvarar för vårdens hygienrutiner bestämmer dem utifrån sin egen riskbedömning, och vägledningen ersätter inte den bedömningen. Myndigheten lämnar inte råd i enskilda ärenden. Exempelen i avsnitt 9 är fiktiva och ska användas som illustration, inte som mall för en viss lokal.

2 Begrepp

2.1 Ytor, ytskikt och underlag

En yta är den yttre avgränsningen av ett föremål som vetter mot omgivningen. En yta har ingen tjocklek. Ett ytskikt är ett skikt som lagts på en yta för att skydda den, och det har en tjocklek (YSFS 2019:4, 1 kap. 2 och 3 §§). Underlaget är materialet under ytan. Underlaget omfattas inte av föreskrifterna.

En horisontell yta har lutning under 10 grader och en vertikal yta lutning över 80 grader. En yta i mellanläge har lutning däremellan. Många kontaktytor i vårdlokaler är vertikala eller i mellanläge, till exempel handtag på dörrblad och sänggavlar, och de bör inventeras på samma sätt som golv.

2.2 Rengöring, desinfektion och slitage

Rengöring är borttagning av smuts, organiskt material och synliga rester från en yta, vanligen med vatten och ett rengöringsmedel. Desinfektion är en åtgärd som minskar antalet mikroorganismer på en yta till en nivå som verksamheten bedömt som tillräcklig. Desinfektion ersätter inte rengöring. En yta som inte rengjorts kan skydda mikroorganismer från desinfektionsmedlet, och desinfektionen blir då mindre verksam.

Slitage är en förändring av ytskiktet som beror på användning. Mekaniskt slitage uppstår när ytan skrubbas, skrapas eller utsätts för stötar. Kemiskt slitage uppstår när ytskiktet påverkas av rengörings- och desinfektionsmedel. Temperatur och fukt kan förstärka båda. Slitage syns ofta först som förändrad glans eller matthet, innan det syns som en skada.

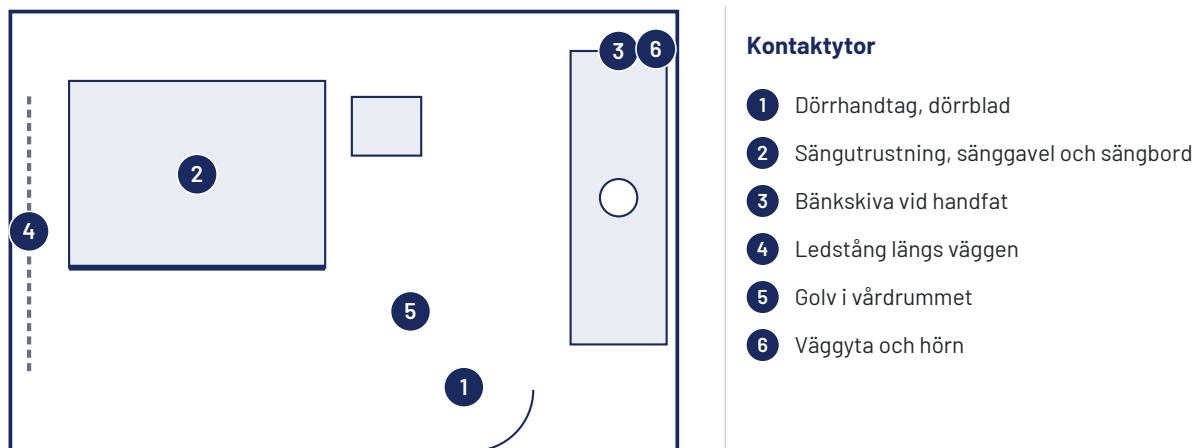
2.3 Centrala begrepp

- Kontaktyta. Yta som normalt berörs med händerna eller med utrustning under vårdarbetet, till exempel handtag, tryckplattor, sänggavlar och bänkskivor.
- Rengörbarhet. Ytans förmåga att efter rengöring vara fri från synlig smuts och från rester som kan bära mikroorganismer.
- Tvättbarhet. Ytskiktets förmåga att tåla upprepad avtorkning med vatten och rengöringsmedel utan att skadas.
- Heltäckande ytskikt. Ett ytskikt där ingen del av ytan är exponerad mot omgivningen (YSFS 2019:4, 2 kap.).
- Glansavvikelse. Skillnad i glans inom en och samma yta, mätt med 60 graders mätvinkel. Enligt YSFS 2019:4, 2 kap., får glansavvikelsen inom en yta vara högst 10 glansenheter (GU).
- Kantyta. Den yta som uppstår längs kanten på en spricka (Vägledning 2023:2).

3 Ytor i vårdlokaler

Vårdlokaler innehåller ett stort antal ytor, och de flesta används dagligen. Alla ytor har inte samma betydelse för rengörbarhet. Tabell 1 visar de ytor som vägledningen särskilt behandlar och hur ofta de bedöms komma i kontakt med händer, utrustning och vätskor. Figur 1 visar ett vådrum med de kontaktytor som oftast behöver rengöras. Tabellen är ett stöd för inventeringen och inte en uttömmande förteckning.

Figur 1. Kontaktytor i ett vådrum, schematisk plan

Källa: Ytskyddsmyndigheten. Schematisk bild, inte en ritning av en viss lokal.

Tabell 1. Ytor i vårdlokaler, kontaktfrekvens och typ av belastning

Yta	Exempel	Kontaktfrekvens	Typ av belastning
Golv i korridor	Golvtytor, golvlister, övergångar	Medel	Mekaniskt slitage, smuts från skor och hjul
Golv i vådrum	Golvtytor vid sängplats och handfat	Medel till hög	Mekaniskt och kemiskt slitage
Väggar och hörn	Väggytor, hörnskydd, stötskydd	Låg till medel	Stötar och rester från rengöring
Sängutrustning	Sänggram, sänggavlar, sidoskenor, sängbord	Hög	Kemiskt och mekaniskt slitage
Handtag och handledare	Dörrhandtag, tryckplattor, ledstänger, armstöd	Mycket hög	Upprepad desinfektion och handkontakt
Skåp och lådor	Ytor på utsidan och insidan där de är åtkomliga	Medel	Kemisk påverkan och stötar
Bänkskivor	Arbetsbänkar och ytor för vådutrustning	Hög	Kemisk påverkan och vätskor
Våtrum	Golv, väggar, dusch, fogar, toaletsits	Hög	Fukt, kemisk belastning och skrubbing

Källa: egen sammanställning. Kontaktfrekvensen är en bedömning som ska anpassas efter verksamheten.

3.1 Inventering av ytor

Inventeringen ska ge en förteckning över kontaktytorna och över de ytor som används för rengöring. Varje yta ska anges med läge, area, ytskikt, ytklass enligt YSFS 2021:2 om en ytklassning finns, behandlingsfrekvens och datum för senaste kontroll. Inventeringen kan göras som ett utökat avsnitt i ytlistan enligt vägledning 2026:2, avsnitt 3.

Ytor i skåp och lådor ingår när de är åtkomliga vid normal användning. Ytor som är svåra att nå för rengöring ska noteras särskilt, eftersom de ofta blir de ytor som rengörs sist och kontrolleras minst.

4 Krav på rengörbarhet och ytintegritet

4.1 Grundkrav

Ett ytskikt ska ge ett ändamålsenligt skydd under hela ytans livslängd (YSFS 2019:4, 2 kap.). För vårdlokaler innebär det att ytskiktet ska vara heltäckande och sammanhängande, och att det inte har öppningar som kan fånga smuts eller vätska. Kravet gäller även ytor som normalt inte syns, till exempel ytor inne i skåp och lådor när de är åtkomliga.

Egenskaperna i tabell 2 är formulerade så att de kan kontrolleras. De är inte nya krav utöver föreskrifterna. De är en tolkning av föreskrifterna för vårdlokalernas användning, och riktvärdena i tabellen är allmänna råd.

Tabell 2. Egenskaper hos kontaktytor och hur de kontrolleras

Egenskap	Krav i allmänna termer	Kontroll
Heltäckande ytskikt	Ingen del av ytan är exponerad mot omgivningen. Kanter och hörn är slutna.	Visuell kontroll enligt avsnitt 8.3
Glansavvikelse	Högst 10 GU inom en yta, mätt med 60 graders mätvinkel	Glansmätning, medelvärde av tio mätningar
Ytjämnhet	Riktvärde för Ra på kontaktytor: högst 1,60 µm	Profilmätning med cut-off 0,8 mm
Tvättbarhet	Ytskiktet tål avtorkning med vatten och rengöringsmedel utan skada	Kontrollerad rengöring på provyta, se avsnitt 7.2
Tålighet mot desinfektion	Ytskiktet tål de medel som verksamheten använder enligt tillverkarens anvisningar	Dokumenterad kontroll efter upprepad behandling
Fogar och övergångar	Fogarna är täta, utan öppna spalter, och övergångarna är slutna	Visuell kontroll och mätning vid behov
Kanter och skarvar	Inga lösa kanter, inga sprickor och inga öppna skarvar	Veckovis på kontaktytor, kvartalsvis på övriga

Källa: egen bedömning utifrån YSFS 2019:4, 2 kap. Mätmetod enligt Rapport 2026:3 och Rapport 2026:6.

4.2 Ytjämnhet och rengörbarhet

En yta med hög ytjämnhet har fler små fåror, håligheter och kanter där smuts och vätska kan samlas. En slät yta är i regel lättare att rengöra än en grov yta. Ytjämnhet anges här som Ra, det aritmetiska medelvärdet av profilens avvikelser, och mäts enligt Rapport 2026:6 med cut-off 0,8 mm.

Referensprovet B har Ra 1,60 µm med en tolerans på $\pm 0,05$ µm. Vägledningen använder det värdet som riktvärde för kontaktytor. Ytor med högre värde är inte automatiskt olämpliga, men de bör rengöras noggrannare, kontrolleras oftare och noteras i inventeringen.

5 Slitage vid upprepad desinfektion

5.1 Hur ytskiktet påverkas

Upprepad desinfektion är i sig en påfrestning för ytskiktet. Medlen är valda för att verka på mikroorganismer, och de kan därför även påverka ytskiktets bindemedel, pigment och ytstruktur. Effekten beror på medlets sammansättning, koncentration, kontaktid och temperatur, och på hur väl ytan torkas efteråt. Även ett medel som är skonsamt vid enstaka användning kan ge förändringar när det används många gånger per dygn under lång tid.

Ytors åldrande i inomhusmiljö beskrivs i en litteraturöversikt (Rapport 2024:7). Litteraturen om ytskikt i vårdlokaler är begränsad, och en översikt av området finns i Lindgren (2022). Typiska förändringar är följande.

- Glansförlust. Ytans glans minskar gradvis, ofta jämnt över ytan och ibland lokalt där rengöringen är mest intensiv.
- Matthet och dimning. Ytan blir grumlig, och små skador syns inte förrän de har ackumulerats.
- Färgförändring. Pigment och bindemedel kan blekna eller gulna.
- Mikrosprickor. Små sprickor i ytskiktet ger nya ytor och kantytor, se avsnitt 8.1.
- Skada vid kanter och fogar. Där ytskiktet är tunnast, eller där vätska får stå kvar, syns skadan oftast först.

5.2 Glansförlust över tid

Glans är en mätbar egenskap som används för att följa förändringar i ytskiktet. Enligt Ytläget 2026 är medelglansen för offentliga ytor 32,9 GU år 2025, mot 34,1 GU år 2021. Vårdlokaler är inte jämförbara med offentliga ytor i allmänhet, men principen är densamma. En gradvis minskning av glansen är ett tecken på att ytskiktet utsätts för påverkan som kan ge slitage.

Glansmätning ger underlag för att avgöra när en yta ska åtgärdas. Mätningen görs med 60 graders vinkel och som medelvärde av tio mätningar enligt Rapport 2026:3.

5.3 Beräkning av glansförlust

Glansförlusten per år beräknas enligt ekvation (1). Tiden till åtgärdsgränsen beräknas enligt ekvation (2), från startvärdet. Åtgärdsgränsen är en glansförlust på 10 GU mot startvärdet. Den bygger på gränsen för glansavvikelse inom en yta i YSFS 2019:4, 2 kap., men används här som allmänt råd för förändring över tid. Den är inte en gräns i föreskrifterna.

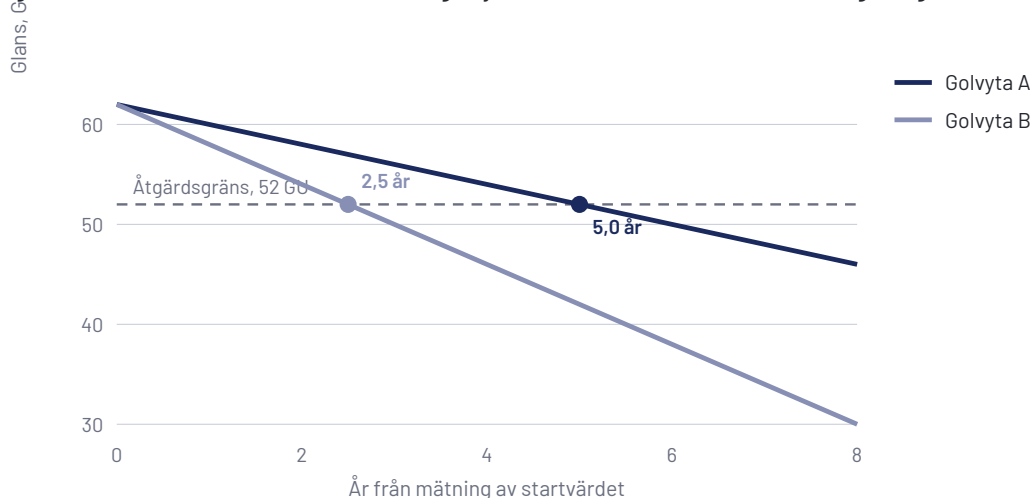
$$F = (g_0 - g_n) / n \quad (1)$$

I ekvation (1) är F glansförlusten per år i GU, g_0 är startvärdet i GU, g_n är det uppmätta värdet efter n år och n är antalet år.

I ekvation (2) är N antalet år till åtgärdsgränsen, och 10 är glansförlusten i GU som utlöser en åtgärdsbedömning.

Ekvationerna förutsätter en jämn förändring, vilket sällan stämmer exakt. De är ett planeringsverktyg och ersätter inte en ny mätning. När den beräknade tiden till åtgärdsgränsen närmar sig ska mätningen göras på nytt.

Figur 2. Glansförlust över tid för två fiktiva golvytor med samma startvärde, med åtgärdsgräns

Källa: egen beräkning med ekvation (1) och (2). Värdena är fiktiva.

Figur 2 visar två fiktiva golvytor med samma startvärde, 62 GU, och hur glansen förändras med olika takt. Exemplet redovisas i avsnitt 9.4.

5.4 Ackumulerad påverkan

Ytskiktets påverkan beror på antalet behandlingar, inte bara på vilket medel som används. En yta som desinfekteras tre gånger per dygn får ungefär tre gånger så många kontakter med medlet som en yta som desinfekteras en gång per dygn. Ett medel som ger små förändringar vid varje tillfälle kan därför ge tydliga förändringar efter några år.

Accelererade provningar kan ge underlag för bedömningen, men resultaten behöver tolkas med försiktighet. Rapport 2026:5 visar att temperatur och relativ fuktighet påverkar glansförlusten i accelererad åldring av en alkydbeläggning. Resultaten gäller UV-exponering och klimat och kan inte överföras direkt till kemisk desinfektion.

6 Val av ytskikt och behandling

6.1 Krav vid val

Vid val av ytskikt bör verksamheten väga egenskaperna i tabell 2 mot den plats där ytan ska användas. Ett ytskikt som är lämpligt i ett väntrum kan vara olämpligt i ett våtrum eller i en korridor med många transporter. Valet bör dokumenteras, så att det går att visa varför ett ytskikt valts och vilka krav som ställts.

Följande frågor kan användas som underlag vid valet:

1. Är ytan heltäckande, eller finns det fogar, skarvar eller kanter som kan lossna?
2. Tål ytskiktet de rengörings- och desinfektionsmedel som verksamheten använder enligt tillverkarens anvisningar?
3. Kan ytskiktet rengöras utan att glansen förändras märkbart över tid?
4. Hur stor är belastningen från mekaniskt slitage, transporter och utrustning?
5. Kan skador upptäckas i tid, eller döljs de av ytskiktets färg eller mönster?
6. Går det att underhålla ytskiktet utan att verksamheten behöver stängas under lång tid?

6.2 Urvalsmatris

Tabell 3 är ett stöd för urvalet. Den beskriver ytskiktstyper i allmänna termer och är en bedömning, inte en provning av enskilda produkter. Vägledningen rekommenderar inte någon viss produkt eller leverantör, och tabellen ska inte användas som underlag för upphandling av en viss vara.

Tabell 3. Ytskiktstyper i vårdlokaler, bedömning i allmänna termer

Ytskiktstyp	Rengörbarhet	Tålighet mot desinfektion	Slitage och glans	Lämplig plats
Heltäckande hård beläggning	God	God, om den är sömlös	Stabil, men glansen kan sjunka vid nötning	Golv i korridor och våtrum
Heltäckande vattenbaserad lack	God	Begränsad mot starka lösningsmedel	Glansen sjunker tidigare än hårda beläggningar	Väggar och inredning med måttlig belastning
Halvmatt eller matt beläggning	Medel	Begränsad	Slitage kan vara svårt att se i tid	Platser där glans inte är ett krav
Glasyr på keramisk yta	Mycket god	God	Stabil, men fogarna är den svaga punkten	Våtrum och golv med hög belastning
Oljad eller vaxad yta	Begränsad	Begränsad	Kräver återkommande behandling, glansen varierar	Bör inte användas som kontaktyta
Obehandlad yta	Låg	Låg	Kan inte kontrolleras med glansmätning	Bör inte förekomma i vårdlokaler

Källa: egen bedömning. Tabellen är inte en provning av produkter.

6.3 Behandlingar och ytförändringar

En behandling som ändrar ytskiktet, till exempel ett nytt lager lack, en impregnering eller en slipning med efterföljande beläggning, är en förändring av ytskiktet. Om ytan är registrerad i Nationella ytregistret (YSFS 2023:3), eller om behandlingen ändrar den ytklass som angetts, ska förändringen anmälas enligt vägledning 2026:2, avsnitt 6. Vid tveksamhet anmäls förändringen.

Behandlingar i en vårdlokal bör planeras så att ytan hinner härda innan den används för kontakt. Härdningstid och temperaturkrav anges av den som utför behandlingen och ska dokumenteras i samma underlag som övriga åtgärder.

7 Rengöring och desinfektion i praktiken

7.1 Ordningsföljd

Rengöring görs före desinfektion. Smuts och organiskt material ska tas bort innan desinfektionsmedlet appliceras, så att medlet kan verka på ytan. Desinfektionsmedlet ska ha den kontakttid som anges i tillverkarens anvisning och som verksamheten godkänt. Om anvisningen kräver det ska ytan därefter torka av sig själv eller torkas av med engångsmaterial. Ordningsföljden, kontakttiden och torkningen ska framgå av rengöringsrutinen.

7.2 Metoder och material

Metoden ska anpassas efter ytskiktet. Mikrofiberdukar och engångsmaterial är vanligen lämpliga för kontaktytor, eftersom de kan bytas och ger små mängder vätska på ytan. Skurande material, stålull och starkt slipande rengöringsmedel bör inte användas på ytor med glans eller tunna ytskikt, eftersom de skadar ytskiktet och ökar ytjämnheten.

Klorbaserade medel kan påverka vissa ytskikt, och alkoholbaserade medel kan lösa upp vissa lacker. Medlen ska därför väljas utifrån ytskiktet. Verksamheten bör kontrollera tåligheten på en provyta innan ett medel används på hela ytan. Provytan ska ligga på en del av ytan som inte syns i normal användning, och resultatet ska dokumenteras.

7.3 Frekvens

Tabell 4 anger riktlinjer för rengöring och desinfektion. Frekvenserna är utgångspunkter. De ska anpassas efter verksamhetens riskbedömning, efter användningen och efter resultatet av kontroller enligt avsnitt 8.

Tabell 4. Riktlinjer för rengöring och desinfektion av ytor i vårdlokaler

Yta	Rengöring	Desinfektion	Metod i allmänna termer
Handtag, tryckplattor och ledstänger	Flera gånger per dygn och vid synlig smuts	Flera gånger per dygn enligt riskbedömning	Avtorkning med ytdesinfektionsmedel och kontakttid enligt anvisning
Sängutrustning	Dagligen och vid byte av patient	Vid byte av patient och vid behov	Avtorkning av alla kontaktytor, med särskild uppmärksamhet på ramar och skenor
Bänkskivor och ytor för vårdutrustning	Dagligen och före användning	Dagligen och efter användning	Avtorkning med engångsmaterial
Golv i korridor	Dagligen och vid behov oftare	Vid synlig smuts eller kontaminering	Våtrengöring i en riktning, med byte av vatten vid behov
Golv i vårdrum	Dagligen	Vid synlig smuts och efter särskilda händelser	Våtrengöring, med särskild uppmärksamhet på sängplats och handfat
Väggar och hörn	Veckovis och vid synlig smuts	Vid synlig smuts	Avtorkning uppifrån och ned
Skåp och lådor	Veckovis på utsidan, månadsvis på insidan	Vid behov	Torr- eller våtrengöring efter behov
Våtrum, golv och sanitetsytor	Dagligen	Dagligen	Våtrengöring med avtorkning av fogar och kanter

Källa: egen bedömning. Riktlinjerna är allmänna och ersätter inte verksamhetens rutiner.

8 Skador som kan hysa mikroorganismer

8.1 Varför skador påverkar rengöringen

En skadad yta kan vara svårare att rengöra och desinfektera än en intakt yta. Sprickor, lossnade kanter, repor och fogskador ger fler ytor och fler kanter där smuts och vätska kan samlas. Smuts som ligger kvar i en skada kan skydda mikroorganismer från desinfektionsmedlet, och en skada som inte rengörs noggrant kan växa.

Sprickor har en särskild ställning. En spricka ger två sprickytor och två kantytter, och den ska dokumenteras som separata ytor (Vägledning 2023:2). Vägledningen anger inte någon mängd mikroorganismer som hör till en viss skada. Bedömningen görs i den enskilda lokalen utifrån skadans typ, läge och omfattning.

8.2 Skadetyper och åtgärder

Tabell 5. Skador som kan hysa mikroorganismer, tecken och åtgärd

Skadetyper	Tecken	Betydelse för rengöring	Åtgärd
Spricka	Hårfin linje eller öppen spalt	Ger nya ytor och kantytter som samlar smuts	Dokumenteras och åtgärdas snarast
Lossnat ytskikt	Lös kant, bubbla eller flagnande yta	Frilagd kant fångar vätska och smuts	Åtgärdas snarast, med avspärrning vid behov
Djup repa	Fåra som går genom ytskiktets översta lager	Fångar smuts som inte försvinner vid avtorkning	Åtgärdas vid nästa kontroll eller tidigare
Glansförlust	Ojämn glans eller matthet inom en yta	Visar att ytskiktet påverkats och försvårar visuell bedömning	Mätning enligt avsnitt 5.3
Fogskada	Missfärgad, uppsprucken eller urholkad fog	Fukt och smuts samlas i fogen	Åtgärdas i samband med nästa kontroll
Skada vid fäste	Hål eller spalt runt skruv, handtag eller fäste	Spalten går inte att rengöra	Tätas, byts eller åtgärdas enligt verksamhetens rutin
Fläck som inte försvinner	Missfärgning som kvarstår efter rengöring	Kan tyda på kemisk påverkan eller fukt	Orsaken utreds och dokumenteras

Källa: egen bedömning. Åtgärdstider ska fastställas i verksamhetens rutin.

Om en fläck inte försvinner efter rengöring ska orsaken utredas innan ytan behandlas på nytt. Upprepad desinfektion av en fläck kan förvärra skadan, och en fläck kan vara ett tecken på att ytskiktet har skadats. Om orsaken ligger i underlaget hänvisas frågan till respektive ansvarig myndighet.

8.3 Inspektion och mätning

Inspektionen görs visuellt och, där det är möjligt, med mätning. Kontaktytor bör kontrolleras visuellt varje vecka. Övriga ytor kontrolleras minst en gång per kvartal, i enlighet med vägledning 2026:2, avsnitt 4. Vid synlig förändring ska kontrollen göras tidigare.

Glansmätning görs enligt Rapport 2026:3 på ytor som ingår i uppföljningen. Ytjämnhet mäts på utvalda kontaktytor med den metod som beskrivs i Rapport 2026:6. Mätresultaten jämförs med startvärdet och med tidigare mätningar, och förändringen beräknas enligt avsnitt 5.3.

8.4 Dokumentation

Skador och förändringar ska dokumenteras i ett skadeprotokoll eller motsvarande underlag. Protokollet ska innehålla läge, typ av yta, typ av skada, datum, utförare, bedömd påverkan på rengöringen och vilken åtgärd som vidtagits eller planeras. En bild som visar skadan är ett bra komplement, och bilden bör tas från samma vinkel vid varje kontroll.

Dokumentationen ingår i verksamhetens egenkontroll enligt YSFS 2019:4, 4 kap., och ska sparas i tio år. Rengöringsrutinen och kontrollerna bör kunna visas tillsammans, så att det framgår att en skada har upptäckts, bedömts och åtgärdats.

9 Exempel: vårdkorridor och badrum

Exemplen är fiktiva. De visar hur ekvation (3) kan användas för att räkna ut den tid som rengöring och desinfektion tar, och hur uppgifterna kan kombineras med glansmätning och skadeprotokoll. Värdena är inte hämtade från någon verksamhet.

9.1 Beräkning av tidsåtgång

Den sammanlagda tiden per dygn beräknas enligt ekvation (3).

$$T = (A_1 \times f_1) / v_1 + \dots + (A_n \times f_n) / v_n \quad (3)$$

I ekvation (3) är T tiden i minuter per dygn, A_i är arean i kvadratmeter för yta i, f_i är antalet behandlingar per dygn och v_i är hastigheten i kvadratmeter per minut för den metod som används. För veckovis behandling anges f_i som en sjundedel.

9.2 Vårdkorridor

Korridoren på en vårdavdelning har en golvarea på 42 kvadratmeter och väggytor på 40 kvadratmeter. Handledare, dörrblad och dörrhandtag har en sammanlagd area på 6 kvadratmeter och desinfekteras tre gånger per dygn. Golvet våtrengörs en gång per dygn med en hastighet på 0,5 kvadratmeter per minut. Väggarna avtorkas veckovis med en hastighet på 0,3 kvadratmeter per minut, och kontaktytorna desinfekteras med en hastighet på 0,4 kvadratmeter per minut.

Tabell 6. Beräknad tidsåtgång per dygn i en vårdkorridor och ett badrum, fiktiva värden

Yta	Area (m ²)	Behandlingar per dygn	Hastighet (m ² per min)	Tid (min per dygn)
Korridor, golv	42	1	0,5	84
Korridor, kontaktytor	6	3	0,4	45
Korridor, väggar	40	1/7	0,3	19
Badrum, golv	6	1	0,5	12
Badrum, sanitetsytor	4	3	0,4	30
Badrum, väggar	14	1/7	0,3	7

Källa: egen beräkning med ekvation (3). Korridoren sammanlagt 148 minuter per dygn, badrummet sammanlagt 49 minuter per dygn. Värdena är avrundade till hela minuter.

Tiden för korridorens golv, kontaktytor och väggar blir sammanlagt 148 minuter per dygn, det vill säga 2 timmar och 28 minuter. Tiden ska jämföras med den bemanning som finns för städning och för vårdpersonalens egna rengöringsuppgifter. Om tiden inte ryms ska frekvensen anpassas eller arbetet fördelas på ett annat sätt, men en kontaktyta ska inte utelämnas. Frekvenserna i tabell 4 är utgångspunkter, och en eventuell sänkning ska motiveras i riskbedömningen.

9.3 Badrum

Badrummet på samma vårdavdelning har en golvarea på 6 kvadratmeter, sanitetsytor på 4 kvadratmeter och väggytor på 14 kvadratmeter. Golvet rengörs och desinfekteras dagligen. Sanitetsytorna, det vill säga toalettsits, handtag, kranar och sittytor på duschstol, behandlas tre gånger per dygn. Väggarna, som har kakel och fogar, behandlas veckovis.

Beräkningen visar att badrummet tar 49 minuter per dygn. Fogarna är den svagaste punkten i ytskiktet, och de kontrolleras därför varje vecka med samma metod som väggarna. Om glansen på golvet minskar snabbare än väntat kan golvet ytskikt behöva bytas innan skadan blir synlig. Ett sådant beslut bör fattas utifrån mätningar och inte enbart utifrån utseendet.

9.4 Glansuppföljning i korridoren

Korridorens två golvytor, A och B, har samma startvärde, 62 GU vid 60 grader, men olika ytskikt. Vid första mätningen efter 4 år är glansen 54 GU för golvyta A och 46 GU för golvyta B. Ekvation (1) ger en glansförlust på 2 GU per år för golvyta A och 4 GU per år för golvyta B. Ekvation (2) ger att åtgärdsgränsen nås efter 5,0 år för golvyta A och efter 2,5 år för golvyta B. Figur 2 visar båda förloppen.

Golvtyta B bör därför föras upp i verksamhetens planering för ytskiktsbyte eller återbehandling, och mätningen bör följas upp varje år. Golvtyta A kan följas upp med längre intervall, men den ska också mätas enligt planen.

9.5 Dokumentation i exemplet

För varje yta i exemplet dokumenteras läge, area, behandlingsfrekvens, mätvärden, datum för mätningen och beslut. Skadeprotokollet ska innehålla eventuella fynd, till exempel en spricka vid dörrkarmen i korridoren, och hur sprickan har bedömts enligt tabell 5. Ekvationerna (1), (2) och (3) redovisas med de värden som använts, så att beräkningen kan göras om av någon annan.

10 Checklista

Checklistan kan användas vid inventering, vid planering av rengöring och vid uppföljning. Den ersätter inte bedömningen i den enskilda verksamheten.

- Ytorna i vårdlokalen är inventerade, och kontaktytorna är markerade i ytlistan.
- Varje kontaktyta har angivet ytskikt, area, behandlingsfrekvens och metod.
- Ytskikten är heltäckande, och kanter, fogar och skarvar är slutna.
- Ytskiktets tålighet mot de medel som används är dokumenterad med en provyta.
- Rengöring görs före desinfektion, och kontakttiden följs.
- Glansmätning har gjorts på ytor som ingår i uppföljningen, som medelvärde av tio mätningar.
- Glansförlusten mot startvärdet har beräknats enligt ekvation (1) och (2).
- Riktvärdet för ytjämnhet på kontaktytor är kontrollerat, och avvikelser är noterade.
- Tidsåtgången för rengöring har beräknats enligt ekvation (3), och bemanningen är anpassad.
- Sprickor och andra skador har dokumenterats och bedömts enligt tabell 5.
- Ytförändringar som gäller registrerade ytor har anmälts enligt vägledning 2026:2, avsnitt 6.
- Dokumentation sparas i tio år.
- Frågor om underlaget har hänvisats till respektive ansvarig myndighet.

11 Frågor och svar

Räcker det att desinfektera ytan?

Nej. Rengöring ska göras först, eftersom smuts och rester kan skydda mikroorganismer från desinfektionsmedlet. Desinfektion ersätter inte rengöring (avsnitt 2.2 och 7.1).

Kan ett starkare medel användas oftare?

Inte utan prövning. Ett medel som är effektivt kan ändå skada ytskiktet, och skadan syns ofta först som förändrad glans. Medlet ska väljas utifrån ytskiktet, och en provyta bör användas före bredare användning (avsnitt 7.2).

Hur ofta ska glansen mätas?

Det beror på ytskiktet och användningen. Ytor med hög belastning bör mätas oftare än ytor med låg belastning. Mätningen görs med 60 graders vinkel och som medelvärde av tio mätningar (Rapport 2026:3). Frekvensen ska anges i verksamhetens plan.

Är en lagad spricka fortfarande en yta?

En lagad spricka upphör att ge ytor när sidorna inte längre vetter mot omgivningen. Så länge sidorna vetter mot omgivningen finns två spricktor och två kantyor (Vägledning 2023:2).

Vem ansvarar för att ytorna rengörs och kontrolleras?

Den som bedriver verksamheten ansvarar för egenkontrollen och för att rutinerna följs. Fördelningen mellan vårdgivare, fastighetsägare och förvaltare avgörs i det enskilda fallet. Vägledning 2026:2, avsnitt 8, beskriver hur ansvaret kan fördelas och dokumenteras.

Får ett ytskikt bytas utan att något anmäls?

Om ytan är registrerad, eller om bytet ändrar den ytklass som angetts, ska förändringen anmälas (avsnitt 6.3). Vid tveksamhet anmäls förändringen.

Vad görs om en yta inte går att rengöra?

En yta som inte går att rengöra med godkänd metod har antingen en skada eller ett ytskikt som inte är lämpligt för platsen. Ytan ska dokumenteras och orsaken utredas. Om ytskiktet inte kan återställas bör det bytas eller behandlas om enligt planen (avsnitt 8.2).

Är detta en fråga om underlaget?

Om skadan i första hand kommer från underlaget hänvisas frågan till respektive ansvarig myndighet. Myndigheten tar inte ställning till underlaget.

12 Ordlista

Desinfektion: åtgärd som minskar antalet mikroorganismer på en yta till en nivå som verksamheten bedömt som tillräcklig.

Glansavvikelse: skillnad i glans inom en och samma yta, mätt med 60 graders mätvinkel.

Glansförlust: minskning av glansen mot ett startvärde under en viss tid.

GU: glansenhet, mätt med 60 graders mätvinkel.

Heltäckande ytskikt: ett ytskikt där ingen del av ytan är exponerad mot omgivningen.

Kantyta: den yta som uppstår längs kanten på en spricka.

Kontaktyta: yta som normalt berörs med händer eller utrustning under vårdarbetet.

Kontakttid: den tid som ett desinfektionsmedel ska verka på ytan enligt tillverkarens anvisning.

Ra: det aritmetiska medelvärdet av profilens avvikelser, mätt enligt Rapport 2026:6.

Rengöring: borttagning av smuts, organiskt material och synliga rester från en yta.

Rengörbarhet: ytans förmåga att efter rengöring vara fri från synlig smuts och från rester som kan bära mikroorganismer.

Slitage: förändring av ytskiktet till följd av användning, mekanisk påverkan, kemisk påverkan eller fukt.

Tvättbarhet: ytskiktets förmåga att tåla upprepade avtorkning med vatten och rengöringsmedel utan skada.

Underlag: materialet under ytan. Underlaget omfattas inte av föreskrifterna.

Våtrum: rum där ytor regelbundet utsätts för vatten, till exempel badrum och duschrum.

Ytskikt: ett skikt som lagts på en yta för att skydda den och som har en tjocklek.

Referenser

- Lindgren, K. (2022). Rengöring och ytskikt i vårdmiljö. Nordisk tidskrift för ytbehandling, volym 39.
- Ytskyddsmyndigheten (2019). Föreskrifter och allmänna råd om skydd av ytor (YSFS 2019:4).
- Ytskyddsmyndigheten (2021). Föreskrifter om ytklassning (YSFS 2021:2).
- Ytskyddsmyndigheten (2023). Föreskrifter om Nationella ytregistret (YSFS 2023:3).
- Ytskyddsmyndigheten (2023). Bestämning av ytans undre gräns. Vägledning 2023:2.
- Ytskyddsmyndigheten (2024). Ytors åldrande i inomhusmiljö. En litteraturöversikt. Rapport 2024:7.
- Ytskyddsmyndigheten (2026). Ytskydd i fastighetsförvaltning. Vägledning 2026:2.
- Ytskyddsmyndigheten (2026). Ytskydd i offentliga lokaler. Broschyren YSM B 2026:2.
- Ytskyddsmyndigheten (2026). Mätosäkerhet vid glansmätning. Rapport 2026:3.
- Ytskyddsmyndigheten (2026). Accelererad åldring av ytskikt. Rapport 2026:5.
- Ytskyddsmyndigheten (2026). Metod för bestämning av ytjämnhet. Rapport 2026:6.
- Ytläget 2026. Lägesrapport om skyddet av ytor i Sverige. Rapport 2026:2.